

5. Татарчук Г. М. Институционализация дистанционного обучения: социологический аспект / Г. М. Татарчук // Образование. – 2000. – № 1. – С. 63-72.

Кашина А.С., Степанюк О.О.

ОСОБЕННОСТИ РАЗРАБОТКИ ЛЕКЦИОННОГО МАТЕРИАЛА
В СИСТЕМЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ИНСТИТУТЕ ПЕРЕПОДГОТОВКИ И ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ
НПУ ИМЕНИ М. П. ДРАГОМАНОВА

В статье рассмотрены особенности и степень внедрения систем дистанционного образования в мире и в Украине. Проанализированы отечественные и мировые исследования в данном направлении, оценены качественные изменения в процессе обучения после внедрения систем дистанционного образования. Определены перспективы развития дистанционной формы обучения в Украине. Освещены особенности применения системы дистанционного образования Moodle для повышения квалификации специалистов. В деталях описано создание электронных лекций в системе Moodle, рассмотрены дополнительные возможности системы.

Ключевые слова: дистанционное образование, повышение квалификации специалистов, система дистанционного обучения Moodle, лекция.

Kashina A.S., Stepanyuk O.O.

THE LECTURE MATERIALS' DEVELOPMENT FEATURES IN DISTANCE EDUCATION
SYSTEM FOR M.P. DRAGOMANOV NATIONAL PEDAGOGICAL
UNIVERSITY SPECIALISTS' IN-SERVICE TRAINING

The article describes the characteristics and the degree of implementation the distance education in the world and Ukraine. The domestic and international research in this field have been analyzed, the qualitative changes in the learning process after the implementation of distance education systems, called Learning Management Systems (LMS) have been assessed. The advantages of distance education system LMS Moodle over other LMS in terms of prevalence, flexibility and license to use have been described. The basic principles of distance education have been identified. The distance learning development prospects in Ukraine have been highlighted. The peculiarities of In-Service process training have been identified and criteria for optimization of distance learning systems for the In-Service training have been described. The features of the distance education system LMS Moodle application In-Service training have been highlighted. The process of preparing Moodle system to create a distance learning courses, the features of the software interface of LMS Moodle, elements and the hierarchical structure of the training courses in LMS Moodle have been described. Detailed description of the electronic lecture system Moodle the creation, additional features of the system discussion have been provided.

Key words: distance learning, In-Service training, distance learning system Moodle, lecture.

УДК 378.046.4

Михалевська Т.В.*

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ CASE-ТЕХНОЛОГІЙ
В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядаються проблеми впровадження case-освітніх технологій у дистанційний навчальний процес для підвищення його якості, висвітлюються досвід та особливості їх застосування на сучасному етапі розвитку дистанційної освіти в Україні. Надається характеристика дистанційного навчання як сучасної технології навчання у виші. Визначаються причини взаємодоповнення дистанційного навчання та кейс-методу. Характеризуються дидактичні принципи застосування кейса, розглядаються типи кейсів і визначаються основні етапи їх створення.

Ключові слова: case-освітні технології, дистанційний навчальний процес, мережа Інтернет, індивідуальний і диференційований підхід, програмна карта кейса.

* © Гончаренко Л.А.*

Сучасні інформаційні і комунікаційні технології, створені зовсім не для потреб системи освіти, але їх застосування зумовлює справжню революцію в навчанні і сприяє основній меті модернізації освіти – поліпшенню її якості, збільшенню доступності, забезпеченню потреб гармонійного розвитку окремої особистості й інформаційного суспільства в цілому.

Дистанційне навчання – це сучасна технологія, що зобов'язана своїм виникненням розвитку інформаційних технологій і комп'ютерної техніки. Дистанційне навчання відповідає вимогам сучасного життя, звідси – актуальний інтерес до дистанційного університетського навчання і до найрізноманітніших його форм. Незважаючи на новизну, дистанційне навчання зберігає компоненти, характерні для денної форми навчання. Серед них можна визначити цілі навчання, його зміст, забезпечення ефективного управління пізнавальною діяльністю студентів, активізацію їх діяльності, диференціацію, формування мотивації. При цьому слід підкреслити, що цілі і зміст освіти залишаються незмінними за будь-якої форми навчання. Інакше кажучи, дистанційне навчання будується відповідно до тих же цілей і змісту, що й очне навчання, але форма подання матеріалу, форма взаємодії викладача і студентів між собою будуть іншими.

Упровадження інтерактивних case-методик у викладання фахових дисциплін дає змогу докорінно змінити ставлення до об'єкта навчання, перетворивши його на суб'єкт. Студент стає співавтором лекції, семінарського заняття тощо. Підхід до студента, який перебуває в центрі процесу навчання, ґрунтується на повазі до його думки, на спонуканні до активності, на заохоченні до творчості, добре відомий ще з праць Ш. Амонашвілі, Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Шаталова, В. Дяченка, С. Шевченка та ін. Він полягає насамперед у підвищенні навчально-виховної ефективності занять і, як наслідок, – у значному зростанні рівня реалізації принципів свідомості, активності та якості знань, умінь і навичок, набутих студентами. Це сприяє не лише глибшому розумінню навчального матеріалу, а й розвитку мислення, уміння чітко формулювати власні думки і наводити вагомні аргументи на захист свого вирішення навчального завдання. У цьому напрямку плідно працювали такі вчені, як В. Верба [1], Г.Власова [2], І. Жигилей [3], В. Канащук [4], І. Михайлова [5], Л. Чижевська [8] та інші. Актуальність цієї теми зумовлена необхідністю вдосконалення та підвищення навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації, що навчаються дистанційно.

Метою статті є обґрунтування моделі впровадження case-освітніх технологій у дистанційний навчальний процес для підвищення його якості, висвітлення досвіду та особливостей їх впровадження на сучасному етапі розвитку дистанційної освіти в Україні.

Ефективність сучасної дистанційної освіти в умовах впровадження нових педагогічних й інформаційно-комунікаційних технологій може бути істотно поліпшена за допомогою інтеграції кейсів у курс дистанційного навчання. Суть його полягає в тому, що студенту пропонують осмислити реальну життєву ситуацію, опис якої одночасно відбиває не лише яку-небудь практичну проблему, але й актуалізує певний комплекс знань, який необхідно засвоїти при вирішенні цієї проблеми. При цьому сама проблема не має однозначних рішень.

Кейс-метод уже не викликає полеміки у ВНЗ: усі відзначають його високу ефективність. Підкреслимо, що кейс-метод підтвердив свою ефективність і результативність у проведенні дистанційного зайняття. Цей метод – та ж інновація з точки зору методології, що і дистанційне навчання з точки зору технології; крім того вони відмінно доповнюють один одного з кількох причин:

По-перше, говорячи про дистанційне навчання, підкреслюємо його студентоцентричність.

По-друге, гнучкість дистанційного навчання дозволяє усім суб'єктам навчального процесу працювати за заданою тематикою в будь-який час і в будь-якому місці (єдина умова – доступ до Інтернету).

По-третє, педагогічна модель, що лежить в основі як дистанційного навчання, так і кейс-методу, – це конструктивізм.

По-четверте, досвід свідчить, що лінійна схема навчання протипоказана для дистанційної форми навчання. І саме нелінійності, тобто активного навчання, дотримується кейс-метод.

Зважаючи на особливості цільової аудиторії, перед викладачем-інструктором ставиться мета розробити систему навчання з такими характеристиками:

- навчання відкрите для різноманітних навчальних інтересів (не прив'язує студента до конкретної навчальної схеми), тому ідеально підходить гіпертекстова структура матеріалу курсу;

- студент повинен сам вирішити, в якому темпі і наскільки глибоко він хоче ознайомитися з сферою знань, а потім вивчати навчальний матеріал на основі кейсових вправ і/або елементів ролевої гри та попрактикуватися в застосуванні знань (конструктивне навчання);

- під час обробки навчального матеріалу і підготовки завдань слід урахувувати функцію студента в колективі [6].

Перший критерій, який викладач має розвинути у своїх студентів, – це їх самоспрямованість. Упродовж навчання студент проходить такі стадії: залежний – зацікавлений – залучений – самоспрямований.

Не можна не відзначити видозміну ролі викладача. В ідеалі при дистанційному навчанні викладач-інструктор, що залучає студентів у роботу, – модератор дискусій і ресурс у процесі навчання, що радить, оцінює, аналізує роботу студентів.

До дидактичних принципів кейса можна віднести індивідуальний і диференційований підхід, надання свободи в навчанні, забезпеченість студентів достатньою кількістю матеріалів, можливість звернутися до викладача в будь-який час, формування навички працювати з інформацією.

Абсолютно очевидно, що принципи дистанційного навчання і кейс-методу багато в чому переукуються. Кейси можуть бути розроблені викладачем, узяті з реальної практики, журналів, газет й інших видань. Професіонали кейс-методу стверджують, що кожен кейс-матеріал повинен мати індивідуальну, властиву тільки йому структуру або, якщо бути точним, систему структур. Грамотно складений кейс повинен характеризуватися чітко вираженими тимчасовою, сюжетною та роз'яснювальною структурами.

За своєю суттю він найбільш близький до методів ігрового і проблемного навчання, а також, на нашу думку, може інтегрувати в собі проектну діяльність, цілеспрямований пошук інформації в мережі Інтернет й інших джерелах.

Кейс-метод нелегко «вмонтувати» в навчальний процес. Тут потрібні не лише загальносоціальні зміни, але і значні зусилля викладачів, щоденна творча робота з осмислення і відбору ситуацій, аналізу навчального матеріалу і, в результаті, – створення кейса як витвору мистецтва навчання.

Як інтерактивний метод навчання, метод case-study завойовує все більш позитивне ставлення з боку студентів, забезпечуючи освоєння теоретичних положень і оволодіння практичним використанням матеріалу; він впливає на професіоналізацію студентів, сприяє їх дорослішанню, формує інтерес і позитивну мотивацію щодо навчання. Одночасно метод case-study є й образом мислення викладача, його особливою парадигмою, що дозволяє інакше думати і діяти, оновлювати свій творчий потенціал.

Якщо в навчальному процесі розглядається case-приклад, узятий з майбутньої фахової діяльності студента, тоді він має бути не просто правдивим описом подій, а єдиним інформаційним комплексом, що дозволяє зрозуміти ситуацію. Хороший кейс повинен задовольняти таким вимогам:

- відповідати чітко поставленій меті створення;
- мати відповідний рівень складності;
- ілюструвати декілька аспектів фахової діяльності;

- не застарівати занадто швидко;
- бути актуальним на сьогодні;
- ілюструвати типові ситуації;
- розвивати аналітичне мислення;
- викликати дискусію;
- мати декілька рішень.

Відомо, що в більшості реальних виробничих чи суспільних ситуацій не існує однозначно правильних рішень. Суть навчання методом case-study полягає в тому, що кожен пропонує варіанти, виходячи з наявних у нього знань, практичного досвіду й інтуїції.

Відзначимо деякі важливі технологічні особливості методу case-study.

1. Метод є специфічним різновидом дослідницької аналітичної технології, тобто включає операції дослідницького процесу, аналітичні процедури.

2. Метод case-study інтегрує в собі технології розвивального навчання, включаючи процедури індивідуального, групового і колективного розвитку, формування різноманітних особових якостей студентів.

3. Метод case-study постає як специфічний різновид проектної технології. У звичайній проектній технології відбувається процес вирішення наявної проблеми за допомогою спільної діяльності студентів, тоді як у методі case-study – формування проблеми і шляхів її вирішення на підставі кейса, який постає одночасно у вигляді технічного завдання і джерела інформації для усвідомлення варіантів ефективних дій.

4. Метод case-study концентрує в собі значні досягнення технології «створення успіху». У ньому передбачається діяльність з активізації студентів, стимулювання їх успіху, підкреслення їх досягнень. Саме досягнення успіху постає як одна з головних рушійних сил методу, формування стійкої позитивної мотивації

Використання методу case-study має явні переваги перед простим викладом матеріалу, широко використовуваним у традиційній педагогіці вищої школи. Проте не варто вважати, що кейси можуть замінити лекції. На думку викладача Американського інституту бізнесу й економіки (AIBEC) Пітера Ексмана, не можна витрачати увесь свій час тільки на розбір конкретних прикладів, тому що це формує стереотипний, упереджений підхід до вирішення схожих проблем, і студент буде не в змозі піднятися на більш високий рівень узагальнення. Кейси показують, як на практиці застосовуються основні фахові теорії, а цінність таких вправ, якщо вони не мають теоретичної «начинки», невелика.

Кейси відрізняються від завдань, що використовуються під час проведення семінарського і практичного зайняття, оскільки цілі використання завдань і кейсів у навчанні різні. Завдання забезпечують матеріал, що дає студентам можливість вивчення і застосування окремих теорій, методів, принципів. Навчання за допомогою кейсів допомагає студентам набути широкий набір різноманітних навичок. Завдання мають, як правило, одне рішення й один шлях, що призводить до цього рішення. Кейси мають багато рішень і безліч альтернативних шляхів, що призводять до нього.

Метод case-study відносять до одного з передових активних методів навчання. До переваг цього методу можна віднести:

- використання принципів проблемного навчання;
- набуття навичок вирішення реальних проблем, можливість роботи групи на єдиному проблемному полі, при цьому процес вивчення по суті імітує механізм ухвалення рішення в житті, він більш адекватніший життєвій ситуації, ніж заучування термінів із подальшим переказуванням, оскільки вимагає не лише знання і розуміння термінів, але й уміння оперувати ними, вибудовуючи відповідні логічні схеми вирішення проблеми, та вміння аргументувати свої думки; вироблення навичок простих узагальнень;
- отримання навичок презентації;

– отримання навичок віртуальної прес-конференції, уміння формулювати питання, аргументувати відповідь [7].

Розбираючи кейс, студенти фактично отримують на руки готове рішення, яке можна застосувати в аналогічних обставинах. Збільшення в «багажі» студента проаналізованих кейсів збільшує вірогідність використання готової схеми рішень в ситуації, що склалася, формує навички вирішення серйозніших проблем.

Метод case-study вимагає підготовленості студентів, наявності в них навичок самостійної роботи, оскільки невідповідність студентів до роботи з кейсом, нерозвиненість їх мотивації може призводити до поверхневого обговорення кейса.

Кейс становить собою результат науково-методичної діяльності викладача. Як інтелектуальний продукт він має свої джерела, які можна представити таким чином:

– громадське життя у всьому своєму різноманітті постає джерелом сюжету, проблеми та фактологічної бази кейса;

– освіта визначає цілі та завдання навчання і виховання, інтегровані в метод case-study;

– наука – третє джерело кейса як відбивного комплексу; вона задає ключові методології, які визначаються аналітичною діяльністю та системним підходом, а також безліч інших наукових методів, які інтегровані в кейс і процес його аналізу.

Серед усіх типів кейсів можна виділити такі:

– практичні, що відбивають абсолютно реальні життєві ситуації;

– навчальні, основним завданням яких є навчання;

– науково-дослідні, орієнтовані на здійснення дослідницької діяльності.

Основне завдання практичного кейса полягає в тому, щоб детально віддзеркалити життєву ситуацію. По суті такий кейс створює практичну, що називається, «діючу» модель ситуації. При цьому навчальне призначення такого кейса може зводитися до тренінгу студентів, закріплення знань, умінь і навичок поведінки (ухвалення рішень) у цій ситуації. Такі кейси мають бути максимально наочними і детальними. Головний їх сенс зводиться до пізнання життя і набуття здатності до оптимальної діяльності.

Хоча кожен кейс виконує навчальну функцію, прояв усіх відтінків цієї функції в різних кейсах різні. Так, кейс із домінуванням навчальної функції віддзеркалює життя не повною мірою:

– по-перше, відбиває типові ситуації, які найбільш часто зустрічаються в житті і з якими доведеться зіткнутися фахівцеві в процесі своєї професійної діяльності;

– по-друге, у навчальному кейсі на першому місці стоять навчальні та виховні завдання, що зумовлює значний елемент умовності при відображенні в ньому життя; ситуація, проблема і сюжет тут не реальні, практичні, а такі, якими вони можуть бути в житті; вони характеризуються штучністю об'єднання декількох із найбільш важливих і правдивих життєвих деталей; такий кейс мало дає для розуміння конкретного фрагменту суспільства, проте він обов'язково формує підхід до такого фрагменту, дозволяє бачити в ситуаціях типове і зумовлює здатність аналізувати ситуації за допомогою застосування аналогії.

Подібне властиве і для дослідницького кейса. Його основний сенс полягає в тому, що він є моделлю для отримання нового знання про ситуацію та поведінку в ній. Такий кейс важко застосовувати в навчанні звичайних студентів, що вивчають, наприклад, типовий курс менеджменту. Навчальна функція кейса в такому разі зводиться до навчання навичок наукового дослідження за допомогою застосування методу моделювання. Будується такий кейс за принципами створення дослідницької моделі. Тому застосовувати його краще не як метод навчання студентів за основними освітніми програмами вищої професійної освіти, а як метод підвищення кваліфікації або професійної перепідготовки фахівців. Домінування дослідницької функції дозволяє досить ефективно використати подібні кейси в науково-дослідній діяльності.

Доцільно виділяти такі основні етапи створення кейсів:

1. Формування дидактичних цілей кейса. Цей етап включає визначення місця кейса в структурі навчальної дисципліни, визначення того розділу дисципліни, якому присвячена ця ситуація; формулювання цілей і завдань; виявлення «зони відповідальності» за знання, уміння і навички студентів.

2. Визначення проблемної ситуації.

3. Побудова програмної карти кейса, що складається з основних тез, які необхідно втілити в тексті.

4. Пошук інституціональної системи (фірма, організація, відомство і так далі), яка безпосередньо стосується тез програмної карти.

5. Збір інформації в інституціональній системі щодо тез програмної карти кейса.

6. Побудова або вибір моделі ситуації, яка відбиває діяльність інституту; перевірка її відповідності реальності.

7. Вибір жанру кейса.

8. Розробка змісту кейса.

9. Діагностика правильності й ефективності кейса; з'ясування ефективності цього кейса.

10. Підготовка остаточного варіанту кейса.

11. Упровадження кейса в практику навчання, його застосування для конкретного навчального заняття, а також його публікація з метою поширення у викладацькому співтоваристві; у тому разі, якщо інформація містить дані щодо конкретної фірми, слід отримати дозвіл на публікацію.

12. Підготовка методичних рекомендацій з використання кейса: розробка завдань для студентів і можливих питань для ведення дискусії та презентації кейса, опис передбачуваних дій студентів і викладача в момент обговорення кейса [6].

Отже, кейс, задіяний у дистанційному навчанні, є сучасним інноваційним методом освіти, який доцільно розробляти згідно з наведеною вище технологією та який повинен вирізнятися таким рисами:

- бути поданим цікаво, простою і дохідливою мовою та бути добре ілюстрованим;
- відрізнятися дієвістю і проблемністю та виразно визначати суть проблеми, яка має певні навчальні цілі;
- показувати як позитивні приклади, так і негативні;
- відповідати потребам вибраного контингенту студентів і містити необхідний обсяг інформації.

Отже, застосування кейс-технології, з одного боку, стимулює індивідуальну активність студентів, формує позитивну мотивацію до навчання, забезпечує високу ефективність навчання і розвитку майбутніх фахівців, формує певні особистісні якості і компетенції, а з другого – дає можливість самому педагогу самовдосконалюватись, по-іншому мислити й діяти та оновлювати власний творчий потенціал. завдань. У подальших дослідженнях варто розглянути використання кейс-технології в системі дистанційної освіти для підвищення кваліфікації фахівців.

Література:

1. Верба В. Методичне наповнення курсу «Проектний аналіз» / В. Верба // Ситуаційна методика навчання: український досвід : збірник статей ; упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 165-170.
2. Власова Г. Програма курсу «Управління людськими ресурсами» для менеджерів-практиків / Г. Власова // Ситуаційна методика навчання: український досвід : збірник статей ; упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 131-138.
3. Жигилей И. М. Формирование профессиональных компетенций с помощью кейс-метода в высшем образовании / И.М. Жигилей // Преподаватель XXI век. – 2012. – № 1. – С. 29-36.

4. Конащук В. Українська бізнес-освіта: чи є межа для наслідування західного досвіду / В. Конащук // Ситуаційна методика навчання: український досвід : збірник статей ; упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 13-18.
5. Михайлова Э. А. Кейс и кейс-метод / Э. А. Михайлова. – М. : Центр Марк. исслед. и менедж., 1999.
6. Погребельная Н. И. Кейс-метод как условие формирования исследовательских способностей студентов вуза / Н. И. Погребельная // Наука и школа. – 2008. – № 1. – С. 73-76.
7. Сурмін Ю. П. Метод аналізу ситуацій (Case study) та його навчальні можливості / Ю. П. Сурмін // Глобалізація і Болонський процес: проблеми і технології : кол. моногр. – К. : МАУП, 2005.
8. Чижевська Л. Будьте обережні: працюємо з кейсом / Л. Чижевська // Ситуаційна методика навчання: український досвід : збірник статей ; упор. О. Сидоренко, В. Чуба. – К. : Центр інновацій та розвитку, 2001. – С. 79-86.

Михалевская Т.В.

ПЕРСПЕКТИВЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ CASE-ТЕХНОЛОГИЙ В УСЛОВИЯХ ДИСТАНЦИОННОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматриваются проблемы внедрения case-образовательных технологий в дистанционный образовательный процесс в Украине с целью повышения его качества. Предлагается характеристика дистанционного обучения как современной технологии обучения в ВУЗе. Выделяются и характеризуются дидактические принципы кейс-метода. Определяются особенности взаимодействия дистанционного обучения и кейс-метода, их причины. Предлагается характеристика дистанционного обучения в ВУЗе. Выделяются и описываются дидактические принципы кейс-метода. Рассматриваются типы кейсов, а также определяются основные этапы их создания.

Ключевые слова: case-образовательные технологии, дистанционный образовательный процесс, индивидуальный и дифференцированный подход, программная карта кейса.

Mihalevska T.V.

USE OF CASE-TECHNOLOGIES PERSPECTIVES IN DISTANT EDUCATION

Characteristic of distant education as modern technology studies at the university is provided in the article. Causes of complementarity distance learning and case method are identified in the article. Didactic principles of Case: individual and differentiated approach, giving freedom to learners, supplying students with a sufficient amount of material to be capable of applying the teacher at any time, the ability to work with information skills formation are characterized. We have considered the following types of cases: Practical case studies that completely reflect real life situations; training cases, the main task of which is serves the learning. Also the important technological features of the case method - study are marked in the article. There are basic steps for creating case studies: the formation of teaching objectives for a case study, the definition of the problem situation, the construction of program card the Case Search institutional system, the collection of information in the institutional system of relatively abstract programming card case study, building or choosing a model situation, the choice of genre for a case study, the development of case study content, the case study diagnostics accuracy and efficiency; conduct to determine the effectiveness of this case study, the implementation of case study teaching into practice, its application to a particular training session, preparation of guidelines on the case usage.

Key words: Case-education technology, distance learning, individual and differentiated approach, program card Case.

Рецензент: Кохановська О.В.